

Tweede radenbijeenkomst
“Toekomst van regionale samenwerking”
2 december 2019

Achtergrond en programma

Achtergrond en doel

Op 2 december vond de tweede van drie bijeenkomsten plaats voor alle 18 gemeenteraden in de Regio Arnhem Nijmegen. De eerste bijeenkomst was bedoeld om alle raadsleden gelegenheid te bieden ideeën mee te geven aan de stuurgroep die in opdracht van de colleges van de 18 gemeenten werkt aan een conceptvoorstel voor de versterking van de regionale samenwerking. Tijdens de tweede bijeenkomst werden eerste denkrichtingen gedeeld en werden verschillende dilemma's en keuzemogelijkheden besproken. Ruim zeventig raadsleden uit 15 verschillende gemeenten namen deel. Verder aanwezig: leden van de stuurgroep, het projectteam, enkele griffiers. De bijeenkomst was niet besluitvormend. Alle bevoegdheden liggen immers gewoon bij de individuele raden.

AGENDA

1800 Inloop

1900 Aftrap en toelichting op de urgentie

Gesprek met Jan Herman de Baas, kwartiermaker

Lucien van Riswijk, voorzitter stuurgroep over de stand van zaken in het versterkingsproces en de noodzaak voor samenwerking.

1920 7 pitches over regionale samenwerking

2000 Twee ronden parallelsessies

Over visie, opgaven en werkwijze

2130 Afsluiting

7 pitches over regionale samenwerking

- Rozendaal, burgemeester Ester Weststeijn: over transparantie in regionale samenwerking
- Wijchen, raadslid Björn Derksen: over noodzaak regionale profilering in casus Bankhoef
- Beuningen, raadslid Eric van Ewijk: over de benadering van de regio door lokale partijen
- Lingewaard, raadslid Margareth Bouwmeister: over ondersteunende motie in eigen raad
- Wijchen raadslid Rob Albersnagel: over regie op informatie door Agendacie Modulaire Regeling
- Rheden, raadslid Sijr Hanssen: flexibiliteit vorm en samenstelling, wel faciliterend bureau
- Rheden, burgemeester Carol van Eert: over wat er nodig is om een regiodeal te sluiten

Kruispunten

Het debat speelde zich deze avond af rond een aantal kruispunten waar richting gekozen moet worden om te bepalen hoe de visie, agenda en werkwijze van de nieuwe regio zich gaan ontwikkelen. In de deelsessies kwamen deze kruispunten aan de orde, soms direct, soms indirect. Aan het slot van de avond is afgesproken dat de kruispunten nogmaals via een digitale peiling worden nagezonden om daarop extra input op te halen vanuit de raadsleden. Ook raadsleden die op 2 december niet aanwezig waren, kunnen aan deze peiling deelnemen. De link daarvoor wordt via de mail verzonden. Hieronder ter illustratie een aantal van de kruispunten.

Kruispunt:

- De regio bestaat van oudsher uit twee sterk verschillende gebieden en dat moet gewoon zo blijven
- We kunnen de regio nu al beschouwen als één samenhangend gebied
- We moeten zorgen dat de regio zich steeds meer ontwikkelt tot één samenhangend gebied
- Laat iedere gemeente en iedere subregio vooral zijn eigen karakter behouden, we worden toch geen eenheid

Kruispunt:

- We kunnen alleen succesvol samenwerken als we ons allemaal onderdeel voelen van één en hetzelfde gebied
- Als fundament voor de regionale samenwerking is er een stevige inhoudelijke visie nodig op wat we met elkaar delen
- We kunnen pragmatisch samenwerken op die punten waar de belangen toevallig overlappen

Kruispunt:

- Voor ondersteuning door provincie, Rijk en Europa kunnen we prima vertrouwen op de inspanningen van de twee steden Arnhem en Nijmegen
- Voor ondersteuning door provincie, Rijk en Europa zouden we ons moeten profileren als één samenhangend gebied
- Er is wel een gezamenlijke profilering nodig, maar daarin zouden we de verschillen (boven/ beneden de rivieren; steden/ landelijk gebied) zelfbewust moeten neerzetten als kracht van de regio
- Een beetje concurrentie tussen de subregio's Arnhem en Nijmegen is goed voor onze ontwikkeling

Kruispunt:

- Er is in ieder geval een faciliterende basisorganisatie nodig, om de telefoon op te nemen, netwerkbijeenkomsten te organiseren en de financiën transparant te regelen (arrangement 1)
- Samenwerking in de dagelijkse praktijk is een goede zaak, overal waar portefeuillehouders elkaar weten te vinden. Dagelijks bestuurders kunnen dat binnen hun mandaat zelf bepalen en daarover in hun eigen raad verantwoording afleggen (arrangement 2)
- Sommige maatschappelijke opgaven vragen een slagvaardige regionale aanpak (met voorafgaande instemming van de raden) (arrangement 3)

Kruispunt:

- Samenwerking is nemen en geven, waarbij je elkaar wat kunt, in het vertrouwen dat je daar uiteindelijk allemaal wel bij vaart. Je bent ook bereid om je aan te sluiten bij een meerderheid.
- Voor sommige onderwerpen is bindende besluitvorming op regionale schaal noodzakelijk om cherry-picking en nimby-gedrag te voorkomen (denk bijvoorbeeld aan het verdelen van subsidiegelden; woningen; bedrijventerreinen en windlocaties).
- We beginnen niet aan het overdragen van bevoegdheden. Als er moet worden afgestemd dan is dat een vrije onderhandeling tussen de individuele gemeenten.
- Voor de uitvoering van bepaalde opdrachten willen we best mandaat geven, maar dan moeten we wel vooraf zeggenschap hebben gehad over de formulering van de opdracht (democratische legitimatie, net als in onze eigen programmabegroting).

Deelsessie visie

In deze deelsessie werden de verhaallijnen gepresenteerd die zijn ontwikkeld in de 'Week van de Regio' van 12 t/m 15 november 2019:

1. Verhaallijn 'De Innovatieve Kennisregio' over opschalen en doorontwikkelen van kennis en innovatie in alle facetten van de regio.
2. Verhaallijn 'Twin city regio – groene metropool' Over sterke contrasten en nieuwe verbindingen tussen de steden, kernen en landschap.
3. Verhaallijn 'Circulaire Topregio' Over circulaire leefomgeving als dé verbindende opgave voor een toekomstbestendige regio.

Het ging er in de deelsessie niet om een keuze te maken tussen deze drie verhaallijnen, maar om te verkennen hoe herkenbaar of aansprekend elementen uit de drie lijnen zijn, en kunnen aansluiten bij lokale visies of agenda's.

Hieronder enkele observaties, ook gekoppeld aan de kruispunten, naar aanleiding van de reacties en discussie met en tussen de raadsleden, mede op basis van de groene (TOP's) en oranje briefjes (TIP's) die raadsleden aan iedere verhaallijn konden meegeven.

1. Er is een breed gedeeld gevoel dat er een goed en onderscheidend verhaal nodig is voor de regio. Primaire reactie is dat iedereen zich hierin moet herkennen en dat het lokaal aansluiting moet krijgen. Enerzijds vraagt men om scherpte en focus, anderzijds moet 'alles' erin. Alles wat mist.

2. Er is behoefte aan het formuleren van de 'regionale identiteit': wat zijn we samen? En wat delen we met elkaar? Anderzijds worden er kritische kanttekeningen geplaatst bij het wat en waarom van zo'n identiteit? Kunnen we niet gewoon pragmatisch samenwerken waar dat helpt, ook zonder dat een inwoner van Heumen per sé verbondenheid hoeft te voelen met een inwoner van Doesburg? Er zijn veel verschillen in ons gebied en die mogen benoemd worden.

3 De verhaallijn 'Innovatieve Kennisregio' wordt herkend, maar tegelijk als weinig onderscheidend gezien. Een relatie met Wageningen Universiteit kan aantrekkelijk zijn in de profilering, maar roept dat niet een bestuurlijke herdelingsvraag op? Aandacht wordt gevraagd voor innovatie in andere sectoren zoals logistiek, glastuinbouw, infrastructuur en de bouw.

4 De verhaallijn 'Twin City – groene metropool' over de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de cultuurhistorische achtergronden (grensconflicten in oorlogen) spreekt breed aan. Het groene karakter van het rivierenlandschap, met stuwwallen en komgronden is wat we delen. Het is een gespiegeld landschap, dat aan de noordzijde en aan de zuidzijde een heel verschillende geschiedenis kent. Maar wat betekent dit karakter voor de weg vooruit? Naast Identiteit is ook het formuleren van een ambitie nodig.

5. Er zijn veel bezwaren geuit tegen de kreet 'Twin City' als die zou betekenen dat de regio vooral van en voor de steden moet zijn. De dorpen en kleine kernen hebben waarde op zichzelf, en niet alleen voor de steden. Het gaat om een 'stedelijk netwerk' waarin zowel de grote steden als de kleinere kernen een onderling onmisbare functie vervullen. Groene karakter juist sterk neerzetten is de gedachte (bijv. Ellecom als de beste woonomgeving in NL).

6. De verhaallijn 'Circulaire Topregio' kan op veel steun rekenen: duurzaamheid is ook lokaal een dominant streven, gericht op duurzame energie, groen, klimaat en circulaire economie. Twijfels bestaan wel of dit een blijvend of een tijdelijk fenomeen is, en of deze regio zich hierop onderscheidend kan profileren nu overal in Nederland regio's circulair willen worden.

7. Er is onder raadsleden veel aandacht voor de klassieke ruimtelijke thema's van landschap, wonen, steden, infrastructuur. De verbreding naar 'leefomgeving' (vgl. Omgevingsvisies) en sociale en duurzaamheidsopgaven wordt minder gemakkelijk gemaakt. In het licht van de Omgevingswet per 2021 vraagt ook het regionale verhaal om een brede oriëntatie op de leefomgeving. Dus met klimaatadaptatie, water, gezondheid, circulariteit, sociale inclusie.

8. Het lokale karakter van de gemeente is veelal het vertrekpunt voor het denken over het regionale verhaal. Is het regionale perspectief een optelsom van karakters van lokale kwaliteiten en/of van subregio's (bijv. Liemers vs. Rijk van Nijmegen). Of is het de algemene satéprikker door alle lokale verhalen heen? Maar wat maakt het dan onderscheidend in op Rijks- en Europees niveau? Spanning tussen lokale herkenbaarheid en onderscheidend vermogen.

Deelsessie visie

Hieronder de 'oogst' van tips en tops van raadsleden bij de drie verhaallijnen:

1. Verhaallijn 'Innovatieve Kennisregio'

TOP'S – groene briefjes

Rheden: Innovatieve leefomgeving = Rheden

Nijmegen: Nijmegen heeft alle 3

Lingewaard: Innovatie en diversiteit

Rheden: Innovatie en kennis zijn inderdaad onderscheidend mits gericht op specifieke thema's die sterk met het gebied te maken hebben.

Landbouwinnovatie --> voedselketens

Zevenaar: Logistiek aan de grens via weg, trein en de rivier

Innovatie is in onderwijs geborgd.

Sterke verbinding met Wageningen

Kan goed samen met Circulaire Topregio.

Inclusief circulaire economie

Food, Health en Energy beter benutten

-Hele regio benoemen in de naam. Nu wordt Wageningen van ons afgeduwd en heeft daarmee een tegenstelling in zich.

TIPS – oranje briefjes

Innovatief maar niet ten koste van alles.

Westervoort: Innovatie is alles en dus niks

Renkum: Onze gemeente gaat over groen, landschap, toerisme. Niet meer bedrijventerrein, hoe innovatief die ook zijn.

Allemansvriend

Een beetje van alles is veel van niets

Te academisch

Rheden: Let op dat dit betrekking blijft hebben op: economie, ecologie en de sociale dimensie. Bekijk het integraal!

2. Verhaallijn 'Twin-city – groene metropool'

TOP'S – groene briefjes

Thema Twin-city = goed

Groene metropool is ook toerisme, mobiliteit, logistiek, wonen en werken.

Platteland & stad als slogan = niet goed.

Lingewaard: Wat hebben de verschillende bevolkingsgroepen met het landschap al gedaan? Wat heeft de mens al kunnen doen met de omstandigheden?

Niet alleen de steden zijn bepalend voor de regio. Dus niet twin-regio of metropoolregio maar 'Groene Regio'

Maas en Waal!

Rheden: Nadruk op gebiedskenmerken en historie bindt mensen en organisaties aan een gezamenlijk verhaal.

Ook kijken naar verwachte ontwikkeling in de toekomst: verdichting in het hart en de krimp langs de randen.

Arnhem: Groen profiel past goed bij Arnhem

Renkum: Je hebt een 'merk' nodig waarin inwoners en buitenstaanders zich herkennen. Weg met inzet 2 steden: "Gelderse Metropool".

Westervoort: Logistiek --> werkgelegenheid --> Metropool

Circulair van bermgras tot fietspad van olifantengras en nog veel meer. Groene Metropool landschap!

Inzet op duurzaamheid en groen

Mook en Middelaar: Rijk aan natuur en historie

Montferland: Logistiek, verbinding naar Duitsland over wegen en toerisme in het landschap.

Nijmegen: Nijmegen heeft alle 3

Trots op onze gezamenlijke identiteit!

Groene regio? 2000 jaar oorlog in een wisselend landschap.

TIP'S – oranje briefjes

Absoluut voorkeur voor deze visie. Dat is onderscheidend: Rijndelta, rivierenlandschap, ontstaan van de Nederlanden (ik denk aan de Mauritslinie), dat zijn Romeinse linies bovendien. Dat is het verhaal. Vanuit Lingewaard Fort Panterden.

Attendeer op lokale voedsleconomie (stad en platteland verbinden)!

Te veel inzet op delen.

één OV-netwerk over de gehele regio, inclusief Maas & Waal.

Deelsessie visie

Thema = goed. Slogan niet. Groen en metropool (baksteen) staan haaks op elkaar.

Kracht van de regio is diversiteit van groene ruimte, water en uiterwaarden, bos en stuwwallen, Lanen en waterpartijen, enz.

Sterke groei. Bevolking trekt naar de stad dus de natuur staat onder druk.

Groene Metropool wordt niet herkend.

Mook en Middelaar: "Metropool" is te "stedelijk" voor het ruime buitengebied.

3. Verhaallijn 'Circulaire Topregio'

TOP'S - groene briefjes

Circulaire regio is een must voor de toekomst.

Kan goed samen met innovatieve topregio.

Nijmegen: Nijmegen heeft alle 3

Doesburg: Circulaire Topregio

Heumen: Op grond van onze ligging en verdeling een circulaire topregio.

Westervoort: Westervoort als regionaal volledig circulair zelfvoorzienend voorbeeld.

Circulaire regio

We willen geld uit Den Haag

Er loopt al veel dus snel "smoel" te maken.

Druuten: Circulaire Topregio: daar herken ik mij in. Daar is innovatie voor nodig. En als onderdeel van de groene Metropoolregio.

Innovatie Circulaire Topregio

Groene voedselproductie

TIP'S - oranje briefjes

Leefomgeving versus economische groei: circulaire economie is een noodzaak.

Circulaire Topregio: hoe kun je dit worden als je het vuil (o.a. lucht) krijgt van de grote steden, de zeer vuile rivieren, industrie. Je wordt ondanks de inzet op afval, landbouw, industrie geen schone regio.

Zevenaar: Circulaire economie zal alles naartoe gaan. Regio zal hierin niet het voortouw nemen.

Duurzame Topregio

Allemansvriend

Lingewaard: Lingewaard heeft te weinig affiniteit.

Circulariteit is wat mij betreft belangrijk maar onderdeel van innovatieve regio.

Het is te tijdelijk. Over 10 jaar is het niet meer aantrekkelijk maar normaal.

Om geloofwaardig te profileren met circulair hebben we te weinig in huis in Arnhem. Te veel concurrentie gaat wellicht komen.

Circulaire Topregio wordt door elke regio nagestreefd en is niet uniek.

Over vijf jaar doet iedereen dit.

Circulaire economie is top maar is voor iedereen.

Logistiek / distributie, Toerisme / cultuur, Arnhem Nijmegen is te smal.

Over tien jaar is dit klaar.

Rheden: Het hele land beweegt naar een circulaire economie. Dit is weinig onderscheidend.

WUR, RU, HAN, ROC's, etc. kennis delen met bedrijven en instellingen om een circulaire groene economie te ontwikkelen

Deelsessie opgaven

In twee sessies voerden raadsleden van 18 gemeenten een opiniërend gesprek voor welke opgaven regionale samenwerking nodig is, en over welke criteria daarbij moeten worden gehanteerd.

Basisthema's worden (nog steeds) herkend

Thema's als de woonopgave, werkgelegenheid/economie, mobiliteit/bereikbaarheid, duurzaamheid/energietransitie worden als eerste genoemd als het gaat om regionale opgaven. Voor deze thema's blijft het onverminderd van belang om deze ook op regionale schaal af te stemmen. Daar worden het evenwicht met groen, ruimte en kwaliteit van de leefomgeving (landschap, steden, cultuur) aan toegevoegd. Soms wordt ook de sociale opgave genoemd. De opgaven zouden in een logisch verhaal moeten voortvloeien uit de visie en ambitie van de regio. Over de volgorde in zo'n redenering wordt verschillend gedacht: begint het met duurzaamheid/leefkwaliteit, of met economie/bereikbaarheid? Verder gezegd: denk niet alleen in opgaven, maar ook in kansen (ons groen, onze aantrekkelijke steden). En: moeten we niet af van dat centraal stellen van groei?

Integraliteit

Een aantal maatschappelijke opgaven vraagt wel om een integrale aanpak over de sectorale beleidsterreinen en over gemeentegrenzen heen. Hoe kunnen we diverse inzet per (sectoraal) thema verbreden om bij te dragen aan de gedeelde algemene doelstellingen voor welzijn en welvaart van onze inwoners in de regio? Men zag meerwaarde om de dwarsverbanden tussen de 'klassieke' thema's op regionale schaal te verkennen en te verstevigen. Evenwicht tussen economie en leefkwaliteit en groene ruimte speelt ook een belangrijke rol bij het uitwerken van opgaven. Een suggestie was bijvoorbeeld om elk thema steeds te beschouwen vanuit meerdere dimensies (sociaal, ruimtelijk, ecologisch en economisch perspectief).

Relatie met visie

Belangrijk lijkt om op visieniveau richting te geven voor de ambities waarop je je regionaal wilt verbinden. Laat zien hoe thema's en opgaven verbonden zijn met de visie en de algemene 'onderlegger' van welzijn en welvaart voor onze inwoners. Vanuit deze gemeenschappelijke deler moet je het belang en de behoefte aan samenwerking benaderen. Met daar waar nodig ruimte voor subregionale differentiatie.

Ook gezegd: er is een satéprikker nodig die verbinding aanbrengt tussen de opgaven om op landelijke schaal een herkenbare vuist te kunnen maken (bijvoorbeeld: de ambitie circulaire topregio, of een specifieke identiteit)

Onderscheid tussen lokaal, subregionaal en regionaal.

Belangrijk om goed te duiden voor welk type opgaven de regionale schaal van belang is; waar heb je elkaar nodig? Sluit daarbij aan op de behoefte vanuit de gemeenten; welke vragen in één of meerdere gemeenten willen we samen oplossen? Discussie over de vraag hoe vrijblijvend dit mag zijn. Is er een soort basispakket van opgaven waar iedereen voor tekent, of staat het gemeenten vrij om mee te doen aan de opgaven die vooral voor henzelf relevant zijn?

Kwantificeren

Helpend kan zijn de cijfers te laten spreken, bijvoorbeeld een probleemanalyse of SWOT kan duiden waar regionale opgaven zich bevinden. Waar schieten we tekort of waar laten we dingen liggen?

Subsidies

Fondsen en subsidies binnenhalen zijn geen doel op zich. Maar we moeten geen kansen laten liggen op thema's die we samen belangrijk vinden. Partnerschap met, fondsen van én deelnemen in programma's van Rijk en EU bleek een belangrijk element voor het realiseren van regionale opgaven, en we lopen daarin nu kansen mis. Maar niet doorslaan en onze ambities laten bepalen door subsidieprogramma's van Rijk en Europa. Dit ook te bezien via de samenwerking met The Economic Board.

Deelsessie werkwijze

In de werksessies over werkwijze kwamen onder meer de volgende zaken naar voren:

Raadsleden hebben een rol

Raadsleden willen tijd en energie steken in de regionale samenwerking. Daarvoor is nodig dat ze goed geïnformeerd zijn over het belang en doel van regionale samenwerking. Er is best commitment om mee te doen aan opgaven waar je niet direct profijt van hebt, mits het regionale belang helder is! Er zijn wel vraagtekens bij de tijdsinvestering die een stevigere regionale samenwerking vraagt van raadsleden – zeker in de kleine gemeenten is dit een aandachtspunt.

Lokaal je regionale opgaven kiezen

Veel van de raadsleden voelden voor een ‘cafetariamodel’ voor de regio. Hierbij kies je als gemeente aan welke van de regionale opgaven je meedoet. Iedereen is het erover eens dat dit model moet rusten op een gezamenlijke basis, waar je allemaal aan deelneemt. Alleen als die gezamenlijke basis er is, kan er een regionaal fundament ontstaan. Of die basis bestaat uit alleen een bureau (dat de belangen van de regio behartigt, zorgt voor integraliteit tussen de opgaven en dat lobbyt voor de regio) of ook uit een minimale basis van opgaven, was onderwerp van een levendige discussie.

De werkwijze volgt de opgave

De regionale opgaven zijn verschillend en de manier van werken kan dus per opgave verschillend zijn; dit punt onderschreven alle aanwezigen. In vrijwel alle opgaven werk je samen in een netwerk of alliantie met partners uit bijvoorbeeld onderwijs en bedrijfsleven. De best passende vorm om tot resultaten in de opgaven te komen, zal per opgave anders zijn. De manier van werken die gekozen wordt per opgave (wie doet wat en wie gaat waarover) moet transparant zijn.

Mandaat mits

Raden nemen het besluit aan welke opgaven zij met hun gemeente deelnemen. En als dat is gebeurd, durven ze best mandaat over te dragen binnen een regionale opgave. Voorwaarde is dat er een goede, heldere lijn van verantwoording en communicatie is. Wie is waarop aanspreekbaar?

Invloed aan de voorkant

De aanwezigen zijn beducht voor het effect van ‘tekenen bij het kruisje’. Het is van groot belang dat regionale raden hun invloed kunnen hebben aan de voorkant, bij het vaststellen van de opgaven. Om te kunnen kiezen aan welke opgaven je als gemeente deelneemt, moet er ruimte zijn voor het lokale debat. Er is ook een wens om met raadsleden van regiogemeenten uit kunnen wisselen. Sommigen gaven aan dat dit langs de politieke lijn kan. Een dergelijk proces lijkt veel op het reguliere begrotingsproces zoals gemeenteraden dit kennen. Dit vraagt om een zorgvuldige planning en inrichting.

Een extra mogelijkheid die weerklank vond, is het toevoegen van een regiocommissie of agendacommissie. Binnen de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling functioneert een dergelijke agendacommissie al.

Deelsessie werkwijze

De zin van ontmoeting

Veel aanwezigen zien regionale raadsontmoetingen als een goed middel om de regionale samenwerking te verstevigen. Dergelijke bijeenkomsten kunnen dienen als platform voor ontmoeting of zelfs voor inhoudelijke beeldvorming en oordeelsvorming over de regio en de opgaven. Zo komt iedereen op een gelijk informatieniveau. Ook geeft dit ruimte voor uitwisseling van lokale beelden over de opgaven, en van ideeën over hoe we als regio effectiever worden. Spanning kan zitten in de ruimte voor het lokale debat versus het regionaal debatteren over (de inhoud van) opgaven, waardoor de inhoudelijke argumentatie tot zijn recht komt. Voorwaarde voor een goede opkomst is wel dat deze bijeenkomsten in de avonden plaatsvinden. En een goede verslaglegging en communicatie na de bijeenkomst zijn essentieel.

Inspiratie van elders

Er zijn tijdens de sessies over de werkwijze voorbeelden genoemd van regionale samenwerking in den lande die om verschillende redenen aanspreken:

- Regio Twente kent een regionaal raadsorgaan waar alle raadsleden uit de regio deel van uitmaken
- Gooi- en Vechtstreek: Uit iedere gemeente zijn twee raadsleden aangewezen als ambassadeur. Zij ondersteunen de regionale samenwerking.
- Drechtsteden: maandelijks is er 'Drechtsteden dinsdag', een oploop waar informatie wordt gedeeld en besluiten worden genomen.